

Türkiye'nin Akdeniz Siyaseti (1923-1939) Orta Büyüklükte Devlet Diplomasisi ve Deniz Gücünün Sınırları

Dilek Barlas, Serhat Güvenç

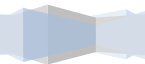
İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2014, 288 sayfa, ISBN: 978 605 5250 25 6.

Fatih ERBAŞ*

Kitap, Koç Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Dilek Barlas ile Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Serhat Güvenç'in ortak çalışmasıdır. Barlas Balkan ve Akdeniz politikaları, Güvenç ise dış politika, savunma ve güvenlik üzerine çalışmaları olan akademisyenlerdir.

Kitap ilk, 2010 yılında Indiana University Turkish Studies olarak ABD'de İngilizce yayımlanmıştır. 288 sayfadır. Eserimiz, cumhuriyetin kuruluşundan İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemdeki Türkiye'nin Akdeniz'deki gayretlerinin diplomasi ve deniz gücü boyutunu ele almaktadır. Burada hareket noktaları; yapmaya çalışılan ölçü alınarak, orta büyüklükte devlet kavramıdır. Kitapta kavramlar da açıklanmaktadır. Kitapta yeni cumhuriyetin Avrupa devletler sistemine dahil olabilmek adına, sanıldığı aksine, Osmanlı diplomasisi ile bir süreklilik takip ettiği belirtilmektedir. Yine de

* Dr. fatiherbas@gmail.com

şöyle bir farka vurgu yapmaktadırlar ki; yazarlara göre cumhuriyet diplomasisi Osmanlı'nın son döneminin aksine, denge ve güçlü ile olmak yerine, köprü kurma stratejisini benimsemiştir. Diplomasiyle doğrudan ilişkili eserde donanmanın diplomasideki yerine özel önem verilmektedir. Deniz gücünün ülkeler arası ilişkiler ve devletin devletler nizamındaki yerine etkileri ele alınmıştır. Diğer yandan da, bu kadar etkili olan deniz gücünün öneminin Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından kabul edilmesindeki sıkıntılara da temas edilmiştir.

Kitap on bölümden oluşmaktadır: Orta Büyüklükte Devlet İki Dünya Savaşı Arası Türkiye Örneği, Yaşayabilir Bir Devlet Yaratmak Güç ve Diplomasi, Türkiye'nin Güvenlik İkilemi Donanma Kurmak, İtalya ile Düşmanlıktan Dostluğa, Uluslararası Soyutlanmışlıktan Çıkış Akdeniz'de İlk Adımlar, Orta Büyüklükte Bir Avrupa Devleti, Orta Büyüklükte Devlet İş Başında Balkan Paktı, Türkiye'nin Akdeniz'de Düzen Kurma Çabaları, Akdeniz ve Ötesi ve son olarak Akdeniz'de Gönülsüz Deniz Gücü Uygulamaları.

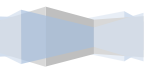
Birinci Bölümde, orta büyüklükte devlet kavramı ve Türkiye üzerine bir çalışma yapılmıştır. Orta büyüklükteki devlete dair farklı yorumlar, iki dünya savaşı arası dönemde devlet uygulamalarına uygun şartların olup olmadığı ele alındıktan sonra, dönemin büyük güçlerinin öncülük yapmadaki isteksizlikleri nedeni ile orta büyüklükteki devletlere yeterli manevra alanı bıraktığı kaydedilmektedir.

İkinci Bölümde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk döneminde varlığının güvenceye alınması için askeri güce yüklenen işlevler ve bunların iç politikaya etkileri ele alınmaktadır. Yeni devletin Osmanlı'ya nazaran devlet hiyerarşisinde daha düşük bir konumda olduğu belirtildikten sonra, yeni yönetimin Osmanlı'nın kendi başının çaresine bakma pratiğinin devletin bağımsızlığını ve egemenliğini aşındırdığına dair anlayışı ortaya konmaktadır. Ayrıca bu bölümde cumhuriyetin diplomasisinin Osmanlı'dan devraldığı kurumsal ve düşünsel sürekliliğinin olduğu da belirtilmektedir.

Üçüncü bölümde Türkiye Cumhuriyeti'nin yeniden silahlanma ve özellikle deniz kuvvetlerini yeni baştan kurma gayretinin uluslararası sonuçları üzerinde durulmaktadır. İlk dönemde Alman deniz subaylarının danışman olarak kullanıldığı, bunun uluslararası yeni düzene bir meydan okuma olarak algılandığı ve bu dönemin sonunda bölgesel konularda diplomasisini destekleyici ve işlevsel bir unsur olarak yararlanılabilecek bir deniz gücünün oluşturulduğu da vurgulanmaktadır.

Dördüncü bölümde İtalya ile düzelen ilişkiler ele alınmaktadır. İlk başta Faşist İtalya'nın politikalarından ürken Türkiye'nin, Fransa'nın politikaları nedeni ile İtalya ile nasıl yakınlaştığı belirtilmektedir. Bu dönemin Türkiye Yunanistan ilişkilerinde de düzelmelerin yaşandığı bir dönem olduğuna değinilmektedir. Bu bölüm, Türkiye'nin dış politikada kendi başının çaresine bakma anlayışından uluslararası ortak aramaya başladığının açıklanması ile son bulmaktadır.

Türkiye'nin uluslararası alanda normalleşmesine Yunanistan ve İtalya ile ilişkilerinin katkı yaptığı vurgulandığı Beşinci Bölümde ayrıca, bu ilişkilerden hareketle Balkan birliğinin nasıl oluştuğu da anlatılıyor.

Altıncı Bölümde, Türkiye'nin işlev ve kimlik bağlamında orta büyüklükte bir devlete dönüşüm süreci anlatılmaktadır. Türkiye'nin bu süreçte mütevası ama etkin bir donanma oluşturduğu, Türk diplomasisinin yeni devletler nizamına uyum sağladığı ve Osmanlı mirasını bir avantaja dönüştürdüğü ifade edilmektedir.

1929 büyük ekonomik krizinin de etkisiyle öncü ülke boşluğunun Türkiye'ye Balkanlar'da öncü olma yolunu açtığı Yedinci Bölümde işlenen konulardandır. Bu noktada Türk diplomasisinin Türk algısını değiştirmekteki başarısına da vurgu yapılmaktadır. Bu dönemdeki eylemlerde Yavuz muharebe kruvazörünün de diplomatik maksatlarla kullanıldığı da belirtilmektedir.

Sekizinci Bölümde, Mussolini'nin emperyal politikaları ve emelleri yükseldikçe, bu durumun Türk İtalyan ilişkilerine etkisi ele alınıyor. Bu dönemde Türk diplomasisinin bölgeler arası köprü vazifesi üzerinde yoğunlaştıklarını da görüyoruz.

Dokuzuncu Bölümde, Türk denizciliğinin Akdeniz faaliyetleri ele alınmaktadır. Bu çerçevede bir orta büyüklükteki devletin kısıtlamalarını göstermek bakımından Habeşistan Krizi'ne Türkiye'nin kısıtlı tepkisine temas edilmektedir.

Onuncu ve Son Bölümde, İkinci Dünya Savaşı öncesi Türk dış politikasındaki değişim ve bunun nedenleri üzerinde durulmaktadır. Türkiye Akdeniz'de kısıtlamaları ile yüzleşmiş ve bu arada işbirliği oluşturduğu Balkan komşularını büyük devletlere kaptırışı ve bunun nedenleri anlatılmaktadır.

Bu kitabı farklı kılan hususlar olarak şunlar kaydedilebilir. Yakın geçmişimiz olmasına rağmen cumhuriyetin ilk döneminin Akdeniz ve deniz gücü mücadelesine yönelik bölümlerine ilişkin bütüncül bir yaklaşımla akademik yazılı eser az bulunmaktadır. Bu yönü ile bu eser önemlidir. Deniz gücünün Türk dış politikasında ve Türk yönetiminde kendine yer bulma mücadelesi bakımından da yeni bir eserdir. Öte yandan, cumhuriyetin ilk yıllarındaki hadiseler ve mücadelelere, bir taraf benimmeden akademik olarak ve derinlemesine, Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD'deki belgelere dayanarak yaklaşıyor olması da önem arz etmektedir.

